

Shrnutí odpolední diskuse v rámci workshopu „Inovativní přístupy v sociálním výzkumu a výuce sociálního výzkumu“ (24. října 2014) a předchozí dotazníkové ankety

zpracovala Petra Klvačová

Diskuse o výuce metod výzkumu na oborech převážně se sociálním a zdravotním zaměřením se zúčastnili vyučující z následujících univerzit a jejich fakult: kromě pořádající ETF UK také z 1. LF UK, 2. LF UK, FHS UK, FSS Ostravské univerzity a Teologické fakulty Jihočeské univerzity, a dále dvou vyšších odborných škol – Caritas Olomouc a JABOK Praha. Nejčastějším hlavním oborem studia na školách, které byly zastoupeny, byla sociální práce (4x), ostatní obory se vyskytovaly jednotlivě (fyzioterapie, všeobecná sestra, studium občanského sektoru a další, včetně dvouoborů).

Celkem měla diskuse kolem 20 aktivních účastníků, sedm z nich zároveň odevzdalo vyplněný dotazník, který jim byl předem zaslán. První část shrnuje informace z této dotazníkové ankety. Další pak obsahuje informace a náměty, které se objevily v samotné diskusi a které dále rozšiřují to, co bylo zjištěno z dotazníků.

Shrnutí dotazníkové ankety

Na pěti ze sedmi škol a oborů zastoupených v dotazníkové anketě probíhá výuka na bakalářském i magisterském stupni, v jednom případě pouze na magisterském (studium občanského sektoru). V dalším případě bylo bakalářské studium propojeno se studiem VOŠ a v jednom případě na bakalářské a magisterské studium navazuje i studium doktorské.

S výjimkou oboru, který je pouze magisterský, je ve všech případech výuka výzkumných metod zařazena už na bakalářském stupni, a to vždy jako alespoň jeden povinný semestr tohoto předmětu, ve třech případech, vždy v rámci studia sociální práce, se jedná dokonce o semestry dva.

Na magisterském stupni jsou metody výzkumu vyučovány v šesti případech ze sedmi, a to vždy jako povinné v rozsahu dvou semestrů. V polovině případů na povinné metodologické kurzy navazují další obsahově příbuzné kurzy, většinou ve formě bakalářského či magisterského semináře nebo výzkumné dílny se zřejmým cílem, aby si studenti vyzkoušeli výzkum prakticky nebo aby svůj konkrétní výzkum v rámci přípravy absolventské práce mohli konzultovat navzájem či s vyučujícími.

Výzkum v absolventských pracích

Co se týče samotných absolventských prací, na úrovni bakalářské práce je výzkumná část na všech sedmi školách pouze její **volitelnou** součástí. Jeden respondent v dotazníku uvedl, že i když na jejich škole nepožadují povinnou výzkumnou část bakalářské práce, přesto kladou důraz na metodologickou stránku práce. A to bez ohledu na to, zda vlastní výzkum její součástí je či není. V druhém případě zase bylo poznamenáno, že sice výzkum není povinný, ale že se považuje za obvyklé, aby student zpracoval právě výzkumně zaměřenou práci. Na šesti ze sedmi škol jsou zároveň stanoveny písemné podmínky toho, jak má výzkumná část bakalářské práce. Nejčastěji, po dvou případech, je to pokynem nebo nařízením děkana školy, respektive pokyny pro zpracování bakalářské práce, které platí v rámci dané katedry (například Zásady pro zpracování volitelné výzkumné části byly na ETF schváleny v r. 2014 v této podobě http://www.etf.cuni.cz/studium/Zasady_vyzkum_2014.pdf). Další zmiňovanou možností byla

specifikace projektu bakalářské práce a její metodiky, kterou každý student dostává na začátku přípravy projektu.

V šesti ze sedmi případů si student může už na bakalářském stupni v rámci výzkumně zaměřené práce vybrat, zda uskuteční kvantitativní či kvalitativní výzkum. V jednom případě bylo specifikováno, že tak může učinit po dohodě s vedoucím své práce. V rámci zbývajících oborů je pravidlo takové, že na bakalářském stupni musí student zpracovat kvantitativní výzkum a až na magisterském si může vybrat, kterou metodologii zvolí. Pouze na třech školách je specifikováno, jak velký výzkumný vzorek musí student obsáhnout, pokud se rozhodne pro kvantitativní přístup. Rozpětí u těchto tří však bylo značné – v jednom případě je podmínkou minimálně 100 respondentů, v druhém 50 a ve třetím alespoň 12. Na dvou ze tří škol, kde byla tato otázka zodpovězena, bylo konstatováno, že se velikost vzorku není dána předem, ale odvozuje se od typu výzkumné úlohy.

Mezi nejčastější problémy výzkumné části bakalářských prací patří nevládnutí výzkumné metodologie, nedostatečná nebo nekvalitní práce s odbornou literaturou včetně zahraničních zdrojů, nedostatečná provázanost teoretické a výzkumné části. Zmiňovány byly také problémy s výběrem výzkumných témat, jednak kvůli celkové slabé schopnosti studentů vybrat si vhodné téma pro výzkum, a jednak kvůli tomu, že si studenti mají tendenci vybírat dokola stále stejná témata, který už zpracoval někdo před nimi. V jednom případě byla kritizována také slabá motivace studentů ke studiu a k přípravě bakalářské práce a jejich špatné předpoklady ke studiu jako takovému, v dalším zase nevyváženost hodnocení studentských prací ze strany pedagogů coby jejich konzultantů a oponentů.

Na úrovni magisterské, tedy v rámci diplomové práce se jako další problémy objevují kvalita výzkumného vzorku, ať už jeho reprezentativity v případě kvantitativního výzkumu, nebo nasycenosti v případě výzkumu kvalitativního. Objevily se i některé další prohřešky, ať už vůči kvalitativní metodologii – snaha založit kvalitativní výzkum na testování hypotéz – nebo výzkumu kvantitativního – např. výzkumné otázky špatně ukotvené v teoretických východiscích.

Navzdory těmto opakujícím se problémům, nebo možná z části kvůli nim v současné době na většině kateder probíhají diskuse nad kvalitou absolventských prací a jejich výzkumných částí.

Diskuse

V diskusi dále zaznělo, že pro všechny obory, i pro ty relativně vzdálené společenským vědám, jako jsou ošetřovatelství, je znalost výzkumné metodologie považována za novou relevantní kompetenci. Ovšem pro studenty těchto oborů se jedná o látku velmi náročnou, pro jejíž zvládnutí by potřebovali kurzy většího rozsahu, než mají ty stávající. Řešením by mohlo být převedení části látky do volitelných předmětů, kde nejsou taková omezení.

Co se týče bakalářských prací, většina diskutujících se shodla, že by výzkumná část měla zůstat pouze volitelnou. Také je důležité, aby studenti, pokud se pro výzkum rozhodnou, byli důkladně vedeni, aby zbytečně netápali, nedopouštěli se stále stejných chyb, nebo „nepošlapávali“ svou nezkušeností terén. Alternativou vlastního výzkumu by mohlo být zpracování analýzy z již existujících dat. Aby se zvýšila kvalita výzkumných prací, je rovněž důležité pokusit se nastavit standardní kritéria a úroveň pro jejich hodnocení. Nemělo by se stávat, že hodnocení kvality výzkumné části závěrečné práce se odvíjí pouze od vlastních výzkumných zkušeností jednotlivých pedagogů.

Další možností, jak zvýšit kvalitu výzkumů v rámci absolventských prací, je zaměřit se více na jejich úplný začátek. V této souvislosti bylo konstatováno, že řada škol má sice zpracovány manuály pro přípravu bakalářských a magisterských prací, ty však mají velmi rozdílnou úroveň. Rovněž ne všude jsou od studentů požadovány projekty prací, nebo nastaveny standardy pro tyto projekty. Jedním z možných navrhovaných řešení, jak předejít výše zmiňovaným problémům, je zavést povinnost zpracovávat projekty, respektive zpřísnit pravidla pro jejich kvalitu a obsah. Studenti by už v rámci projektu měli přesvědčivě zdůvodnit volbu výzkumné metody. Další dovedností, kterou by si měli podle účastníků diskuse studenti mít možnost v souvislosti s výukou metod výzkumu osvojit, je práce se statistickými funkcemi v programu MS Excel.

Děkujeme všem, kdo se workshopu a diskuse o výuce metod výzkumu, která byla jeho součástí, zúčastnili a těšíme se na možné další setkání při podobné příležitosti.